

GRAD

Noćas sam opet sanjao grad. Sanjam ga s vremena na vreme. To je jedini san koji mi se redovno vraća. Čuo sam, drugi sanjaju da padaju. Treći zmiје. Ja sanjam grad. Vraćam se u taj grad. Ne znam u kakvim razmacima. Dosta retko. Možda prođu i meseci. Čini mi se, ponekad prođu i godine. Ne sećam se kada sam ga prvi put sanjao. Ali se ne sećam više ni vremena kada ga nisam sanjao. Valjda postoji u meni od onda od kada sam saznao da ja postojim.

Mislio sam da je Budimpešta. Ne po brdu, ni po reci, ni po ulicama. Kažem reka, a Budimpešta je na Dunavu. Taj grad ima reku preko koje vode mostovi. Možda su to i reke. U množini. Ali mislio sam u snu da je Budimpešta. Kasnije sam upoznao Budimpeštu i video da to nije grad iz mog sna. U grad sam se vraćao u snu i mislio da je Pariz. Mislio sam za njega i da je London ili Berlin. Na javi sam kasnije bio u Parizu, u Londonu i Berlinu, stajao na obalama Sene, Temze i Špreje i video da to nije reka iz sna.

To je veliki grad. Znam njegovu komplikovanu tramvajsku stanicu sa koje se ide na sve strane, njegove kružne bulevare koji ponekad nestaju u jarko osvetljenim tunelima, njegove beskrajne tarabe koje nešto kriju, njegove neme kuće, fosforesciranje njegovih nerazumljivih svetlećih reklama. Čas se setim ovog detalja, čas onog. Ne mogu sve da ih pamtim, a čim ga sanjam, ne samo da znam da sam u njemu, znam čak i da sanjam; grčevito pokušavam da što više zapamtim za javu, ne bih li ga jednog dana ipak identifikovao.

Pitao sam jednog dana — bolje rečeno: jedne noći — jednog prosjaka na nekom njegovom uglu:

— Kako se zove ovaj grad?

— Zove se — odgovorio je skoro bez glasa.

— Znam, zove se, ali kako se zove? Kako mu je ime?

— Zove se, gospodine, zove se, ali on ne dolazi nikada. To je grad koji se ne odaziva.

Ne sećam se na kome sam jeziku razgovarao sa prosjakom i ne sećam se koje je boje bio njegov šešir. Jer grad ne sanjam ni

u boji, ni crno-belo. On ima delova koji se ističu bojom, naveo sam već ljubičasti odsjaj svetlećih reklama koje kao da su od živog fosfora, mogu da navedem i tromo sivilo široke reke i belinu peska neke plaže kraj nje uzvodno od grada. Ne sećam se ni živog zelenila, ni jarkih crvenih odsjaja. Ali to ne znači da ih nema.

Na njegovim ulicama ima mnogo ljudi. Tek sada zapažam da nikada nisam čuo da oni međusobno razgovaraju, pa prema tome ne znam ni na kom jeziku govore i misle. Vrlo retko bilo s kim razgovaram u snu. Onda se razumemo bez teškoće. Ali to nisu reći, to su misli koje se neposredno sreću, izmenjuju, poklanjaju jedna drugoj. Ne sećam se ni buke na ulicama, iako ima mnogo saobraćaja; jure neidentifikovani automobili, kao munja prošište tramvaji. Ne sećam se da li postoji podzemna željeznica. Mostovi su plavi. Jedan je most možda žut. Pokreti ljudi su uvek nešto brži nego na javi, ali nisu isprekidani kao na nemom filmu.

Ne mogu da kažem tačno čak ni kako se osećam u tom gradu. Zar iko uopšte može dobro da se oseća u bilo kom gradu? Ali ima snova koji su more. Ovi snovi o gradu to nisu. Oni su samo neminovni, a svaka je neminovnost teška, iako ne mora da bude zabrinjavajuća. Nisam u tom gradu sasvim tuđ. Kad bolje pomislim: ne, uopšte u njemu nisam tuđ. Nikada u njemu nisam morao da nekoga zapitam za put, niti sam bilo šta tražio. A uvek sam se kretao. Sa nekim ciljem. Samo se ne sećam koji je to bio cilj i kuda sam se zapravo spremao. Moja je kuća u tome gradu. Ali se ne sećam ni gde se nalazi niti da sam bio baš u njoj. Ne, nikada u tome gradu nisam bio ni u jednoj kući. Samo na njegovim ulicama. Samo na obalama njegove reke. Često posmatram tramvaje. Doduše, ne znam kuda tačno koji tramvaj vozi, ali ja to ne znam ni u Beogradu — a Beograda se sećam i u snu. Davno sam se navikao da idem peške ili taksijem, tramvaje ne volim, iako ih se ne bojim. Nisam bio dovoljno živo dete da se vešam za njih. Ako tramvaje ne mrzim, možda mrzim konduktore, možda je u tome stvar. Ali sami oni, grubi i nezgrapni tramvaji, uprkos svoje brzine ponekad me podsećaju na one dinosaurose, sa kojima sada više ne treba da se bijemo i grizemo, od kojih više ne treba da se krijemo u svoje pećine i špilje, čak ni u snu.

Ali gradovi su pećine i špilje.

Jednog dana me je u tom gradu oslovio gospodin u belom. Ne znam više zašto ga zovem gospodin u belom, samo sam ga nekoliko puta sanjao i sada se ne sećam da li mu je odelo bilo belo, ili brada, i da li je uopšte imao bradu. Možda je bio u belom lovačkom odelu, ili je samo nosio beli tropski šlem. Ne sećam se više. Ali zapamtio sam ga kao gospodina u belom. Rekao mi je:

— Znam da si Jevrejin.

— Zašto? — pitao sam. — Zašto to kažete?

— Ne brini. Ovde su svi ljudi na isti način Jevreji.

Onda je otišao. Kada sam se probudio nikako nisam mogao da odgonetam taj rebus. Veran Frojdu tražio sam nešto u svojoj podsvesti. Konkretno povod nisam našao. Posle sam razmišljao — naravno na javi — da li je gospodin u belom Bog, ali mislim da nije, delovao je mladoliko i nimalo svemoćno, iako veoma mudro. Pomalo zamišljeno. Pomalo kratkovidno. Nikog na javi svesno ne poznajem ko bi ličio na njega. Da li je on zaista u potpunosti plod moje mašte? Da li ima ploda bez posejanog semena?

U stvari — mislio sam dalje na javi — svaki je čovek jednako prognan iz svoje domovine, osuđen da živi daleko od zavičaja svoga srca. Svako je Jevrejin daleko od svojih pravih sugrađana, sa kojima bi mogao da se razume i sporazume, ali sa kojima ne može ni da razgovara o fudbalu i pasulju, jer ne zna njihov, ne zna svoj sopstveni jezik. Ali izgleda da još niko na svetu nije pokušao da se sporazume sa čovekom do sebe, niti da pronade zajednički jezik s njim. Ili da ga stvori, da ga izmisli. Ili bar da pokuša da načini taj zajednički jezik. Zato je svaki čovek na ovom svetu sam sebi Jevrejin prognan iz svoje domovine u koju ponekad može da se privremeno vrati u snu. A zauvek tek na kraju puta.

Tako sam tek na javi shvatio da se grad u snu zove Jerus-
lim.

Tada sam uzeo i knjige i potražio ga. Nisam ga našao. Ni reku, ni tramvaje, ni tunel, ni obalu. Ni ulice. Ni reklame. Jer moj Jerusolim nema ničeg orijentalnog. Ni jednu crkvu nisam u njemu posetio, ni jednog popa video. Ne znam u snu ni da je podeljen i da se nalazi u dvema državama. U snu se ne postavlja pitanje granica, carinarnica, pasoša i viza, diplomatije i politike. Naravno, to što u svom Jerusolimu ne znam gde su crkve, ne isključuje da je to ipak grad crkava. Da u njegovim crkvama svako obožava ono što mu je drago ili ono što mu nedostaje. Oca s bradom ili dete u pelenama. Ili da moli za milost onoga od koga se boji. Grad je Jerusolim ne samo zbog zvučnog imena, koje valjda na svakom jeziku podseća na trube bar koliko i Jerihon. Ne sećam se boje kože ljudi u njemu. Ne znam da li u pravom Jerusolimu ima tramvaja. Ne znam ni jedno drvo u njemu — rekao sam da zelenu boju u snu nisam video. Ne znam ni za palme, ni za lipe.

Tunela — špilja ima u njegovoj okolini, kažu.

Preostaje problem reke. Pitao sam gospodina u belom, jer nismo bili blizu reke, kada smo se sledeći put sreli:

— Kako se dospeva do reke, molim?

Mislio sam da će mi reći ime reke i da neću morati da se obrukam da ga izravna pitam za njeno ime.

— Uvek se dolazi do reke — rekao je ljubazno.

— Ali kako sada? — pitao sam dosta očajno.

— Samo pođi, stići ćeš do nje — mahnuo je i nestao u vrevi.

Pošao sam i stigao do keja. Voda je bila siva. Kamen siv. Pošao sam uz vodu i stigao do plaže sa belim peskom. Da, to sam već rekao. Ovde kao da je reka ipak bila nešto uža.

Znam da to ne može da bude Jordan. Ali geografija snova ne mora da se drži glupih, realnih istina. Čak ni Šekspir se nije držao geografije, a možda je nije ni znao. Zašto bi snovi trebalo da znaju više od Šekspira? U krajnjoj liniji, svaka je reka Stiks, bez obzira kako je inače njeno ime.

Čak je i svaka voda Stiks.

Sanjao sam i samo vodu bez grada. To su snovi u najlepšim bojama. To je samo plava voda, blago ustalasana. Kažem blago, jer su to talasi bez pretnje, ali su ipak ogromni. Ravnomerno nadolaze. Valjaju se. Dobronamerno ljuljaju svet. Na njihovim modrim grbačama leži neki crvenkasti odsjaj. U tom snu ne vidim sunce, jer ništa ne vidim osim vode, ali znam da je ta boja koja tu titra na vrhu talasa pozdrav nekog sunca koje zalazi i koje je svoj veliki crveni trbuh tek zamočilo u more. Ta voda je mir, a znamo gde je mir definitivan i ubedljiv. Kod starije sestre svih snova, samo u njenom zagrljaju.

U Jerusalimu mojih snova, u koritu Jordana toga Jerusalima, voda niti je beskrajna, niti je plava. Nije čak ni mirna, iako ne poznaje talase. Ali kada sam jednom odlučio da krenem niz vodu i da pređem preko bezbrojnih tračnica tramvaja, da hodam duž duge ulice, da se probijem kroz zbrku neopisivih tržnica, stigao sam do mesta gde je naglo počela da se širi. To nije bilo ušće. Reka je prosto počela da se širi. Kao levak. Iznenada nije više bila reka nego voda. Još sam imao obalu pod nogama. Još nije bila plava.

Tada je gospodin u belom opet bio kraj mene i osetio sam da treba da ga pitam nešto veoma važno, ali se nisam setio ničeg pametnog i zato sam prosto samo pitao:

— Zašto živimo, molim vas, zašto mi uopšte živimo?

Pogledao me je veoma začuđeno. Zatim je sasvim tiho uzvratio pitanjem:

— Pa zar živimo?

Besmisleno je gubiti vreme tražeći ime reci. Stiks ili Jordan, zar to nije svejedno? Svaka reka je podzemna na početku i kraju svoga puta. I Jerusalem je na početku i na kraju svakog puta, bez obzira kako ćemo ga zvati. Ako ga usput posećuješ za kratko vreme, to može da bude samo u snu.

Ne znam da li bih u geografskom, u živom, u sunčanom, u bučnom, u jevrejskom Jerusalimu našao neke sličnosti sa mojim ličnim Jerusalimom iz sna. Sumnjam. A zašto bih to želeo? Ako na javi ponovo otvorim leksikone i putopisne knjige, ako pogledam dopisnice, ako pročitam šta su svi ti pismeni ljudi napisali o gradovima, šta su nacrtali, naslikali, fotografisali, ja u Jerusalimu otkrivam Budimpešte, Parize, Berline, Londone. I Beograde. Možda čak i poneki

mali, skromni Njujork. Tokio ili Peking. To su sve samo imena. Svuda su ljudi kod kuće i znaju svojih nekoliko ulica, klupa na kojoj su se ljubili, drvo kod koga njihovo pseto redovno diže nogu. Svuda su ljudi u tuđini. Imena ne menjaju ništa, ali svi smo prognani u te velike gradove u kojima i palme i lavovi žive u kavezima — staklenim ili gvozdanim. Ne mislim na palmu iz botanike, slab sam iz zoologije. Palma je spas sred pustinje. Palma je odsjaj crvenog sunca na opasnom moru. Jerusalim je prosto grad iz snova.

I još nešto sasvim prosto: znam da ću stići u taj Jerusalim tek posle smrti. Tada ću van svake sumnje opet biti Jevrejin. Čini mi se, pošto umre, svaki je čovek na svoj način Jevrejin.